

Hayat yeniden başladığında

Yayımlandığı 1956'da, Giorgio Bassani'ye İtalya'nın en önemli ödülleri arasında biri olan Strega'yı kazandıran "Surların İçinde"; yazarın kimi yapıtlarından örnekler barındıran beş öyküyü okura sunarken tüm **kitaplarının** ana kahramanları Ferrara şehri ve İtalyan Yahudilerini çıkarıyor karşımıza.

GÖKÇE GÜNDÜÇ

Faşizme karşı mücadele edip savaşı da atlattıktan, yani 1945'ten sonra sesini bulan, Yahudi kökenli İtalyan yazarlardan biri Giorgio Bassani; Ferrara şehrini ve kentteki Musevi toplumu anlatarak öne çıkmış, aynı zamanda bir senarist, şair ve yayıncı. Vittorio De Sica'nın 1971'de sinemaya uyarladığı romanı Finzi-Contini'nin Bahçesi (1962), yazarın başyapıtı ve Türkiye'de okur tarafından da en çok bilinen eseri. Üstelik şimdi, bu romanın toplumları barındırdığı kabul edilen, beş öykü, ödüllü derlemesi Surların İçinde'yi de Türkçede bulmak mümkün.

Yayımlandığı 1956'da İtalya'nın en önemli ödülleri arasında biri olan Strega'yı alan bu **kitap**, bir zamanlar annesinin de başına geldiği gibi zengin sevgilisi tarafından karında bebeğiyle terk edilen yoksul bir kadının öyküsüyle açılıyor. Bu öyküyü, belli ki bir tezat yaratarak etkileyi artırmak için seçkin bir kadın yerine, ortada bırakmaya kıyamadığı yoksul ve hamile sevgilisiyle, üstelik bu kadın Musevi olmamasına rağmen, yine de evlenen parlak bir doktorun hikâyesi izliyor. Yahudi doktor, bu tercihi yüzünden, bütün ülkede adını duyurabilecekken Ferrara'nın surları arasında kalıyor. Yazarın ileriki yıllarda bu karakterlerin savaşı sinemacılığını, pek de önem atfetmeden söyleyivermesi ise öykülerin ruhunu değiştirip onlara daha trajik bir boyut katıyor, klasik bir doğrultuda ilerleyen, sınıf farkına ilişkin bu hikâyelerin, şüphesiz ki derinliğini etkiliyor, yönünü değiştiriyor.

SIKICI BİR DETAY

Bu ikisinin ardından, ironik üslubuyla bence kitabın en güçlü öyküsü olan 'Mazzini Sokağı'nda Bir Kitab' geliyor. Soykırımdan sağ kurtulup memleketi Ferrara'ya dönen, annesini, babasını ve çocuk yaşta kardeşini toplama kamplarında kaybeden Musevi bir adamın aldığı tepkileri ortaya koyan bu öykü, süreci az hasarla atlattığı Yahudiler

Bassani, sadece faşizmi değil, içinden çıktığı Yahudi toplumunu da eleştiren, bir yazardı.

de dâhil olmak üzere, herkesin savaştan önceki yaşamına dönmeye, vicdan muhasebelerini bırakmaya, her şeyi unutmaya can attığı bir ortamda, toplama kampından döndüğü gün üzerinde bulunan kıyafetlerle dolaşmayı sürdüren bir mağdurdan sanki vebahıymış gibi nasıl kaçıldığını, onun anlattığı felaket hikâyelerine "abartılı, uydurma, sıradan" gibi yaftalar yapıştırmaya nasıl meyledildiğini gösteriyor. Bassani, geçmişteki acı deneyimlerden kaynaklanan pişmanlıkların veya vicdan azabının sıradan bir günde nasıl lafta kaldığını, günlük hayat akıp giderken bunların nasıl birer sıkıcı detaya dönüştüğünü etkileyici bir biçimde anlatıyor: "Ağustos 1946'da (yani savaşın bitmesinin üzerinden bir yıldan fazla zaman geçtikten sonra!) Doro dans salonunun açılışına Geo yine o utanç verici hâlde gelmek gibi harika bir fikri uygulamaya koyduğunda patlak veren skandal da bu durumun bir örneği sayılabilir (...). Her halükârda ancak Geo gibi bir deli, bu kadar neşeli ve sempatik bir mekâna karşı böyle bir sabotaj gerçekleştirmeyi düşünebilirdi. Buranın açılmasında ne kötülük olabildi ki? İnsanların sinemadan çıkışta sadece bir şeyler yemeye değil, arkadaş gruplarının ve oradan

geçen kamyoncuların arasında radyogramofon eşliğinde dans etmeye gitmek ve bazen şafağa kadar kalmak için surların hemen dışında (dolayısıyla da kimseyi rahatsız etmeyecek) bir mekâna ihtiyacı varsa, haklı değil miydiler? Savaşın altüst ettiği ve o kadar arzulan ve arzulanması gereken yeniden inşa sürecini ne şekilde olursa olsun başlatmaya can atan toplum kendini toparlamak istiyordu. Tanrı'ya şükür, hayat yeniden başlıyordu ve herkesin bildiği gibi hayat yeniden başladığı zaman kimseye aldırış edilmez."

DENEYİMLERE ATILMIŞ SIKI BİR AĞ

Son iki öyküden ilkinde ise ev hapsine mahkûm edilmiş aktivist bir kadının son yılları ele alınıyor. Yazarın, elinde karakterlerden önce birini izleyen, daha sonra doğallıkla diğerine kayan bir kamera varmış gibi anlattığı, onun sinemaya yakınlığını gözler önüne seren bu anlatıyı da İkinci Dünya Savaşı sırasında pencereden on bir kişinin kurşuna dizilişine tanık olan, sonraki yıllarda da o sokaktan geçen turistleri uyarak kurşuna dizilenler için saygı talep eden bir eczacının öyküsü izliyor.

Tutkuyla okuduğum bir diğer İtalyan

yazar, Elena Ferrante, Türkçeye Bir Yazarın Yolculuğu adıyla Eren Yücesan Cendey tarafından çevrilen denemelerinde, "Köklerinde, yazanın hayat hakkındaki duygularını içermeyen hiçbir roman yoktur" der. Konuyu ve kahramanlarını, deneyimlerinin derinliklerinde canlı kalan ve kıvrılanları, hatta ona katlanılmaz geldiği için bir zamanlar kendisinden uzaklaştırdıklarını çeken sıkı bir ağa benzetir. Hatta Napoli Romanları'nın ne kadarının özyaşamöyküsel olduğunu soran gazeteciye şu cevabı verir: "Eğer özyaşamöyküsel derken kurgusal bir romani beslemek için yararlandığım deneyimlerimden söz ediyorsanız, neredeyse tümü. Eğer en kişisel olaylarımı anlatıp anlatmadığımı soruyorsanız, hiçbirini."

"Bütün **kitapların** gerçekleştireni benim deneyimlerimden aldı" diyen Ferrante gibi Bassani'nin **kitapları** da onun başından geçenlerin, düşündüklerinin ve hissettiklerinin bir sonucu sayılmalıdır elbette. Öyle ki **kitapları** başta annesinin akrabaları Finzi-Magnini'ler olmak üzere, çocukluk arkadaşlarını ve komşularını rahatsız ediyordu. Çünkü Bassani, sadece faşizmi değil, içinden çıktığı Yahudi toplumunu da eleştiren, bu toplumdaki tutarsızlıkları, ikiyüzlülükleri de inceleyen bir yazardı.

Finzi-Contini'nin Bahçesi'nde Ferrara Yahudileri'ni "koyun sürüşü" olarak nitelemiş, 1938'de çıkarılan İrk Yasaları'yla birlikte bizzat kendilerini hedefe koyan faşizmi, başlangıçta nasıl desteklediklerini anlatmıştı. Michael Z. Wise'in 16 Eylül 2015'te The New Yorker'da yayımlanan "A Writer's Tomb of Words" and the People Who Took It Personally" adlı makalesinde alıntıladığı üzere, Bassani 1984'te verdiği bir röportajda şunu bile söylemişti: "İtalyan Yahudileri'nin esas trajedisini daha önce kimse açıklıkla dile getirmiş değil; onlar, büyük çoğunlukla faşist olmalarına rağmen kendilerini Buchenwald ve Auschwitz'te bulmuşlardır. Bunu daha önce de söyledim ve sık sık tekrarladım, Ferrara'nın habamı ve diğerleri Italo Balbo'nun (Mussolini'nin varisi sayılıyordu fakat Libya'da bir hava saldırısı sırasında öldürüldü) yakın arkadaşlarıydı."

Babası 1922'den evvel Faşist Parti'ye üye olan Bassani ise 1938'de çoktan direnişe katılmıştı. "Benim dinim bağımsızlıktır" diyen yazar, Yahudiler hakkında da partizanlık tuzağına düşmeden yazmayı başarmıştı. En çok da bu yüzden, yani hiçbir gruba körü körüne dâhil olmadığı için okunmayı hak ediyor. ■

Surların İçinde-Beş Ferrara Öyküsü / Giorgio Bassani / Çeviren: Leyla Tonguç Basmacı / Yapı Kredi Yayınları / 172 s.